

Iedzīvotāji ir gana aktīvi šķirotāji

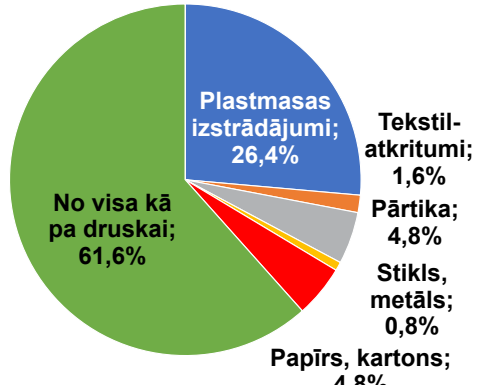
Gatavojot tematisko lappusi par atkritumu šķirošanu, aicinājām tās veidošanā iesaistīties arī mūsu lasītājus un atbildēt uz vairākiem jautājumiem par saviem paradumiem šajā sfērā. Virtuālajai aptaujai vietnē *Visidati.lv* atsaucās 125 respondenti.

Vairāk nekā puse (55,2%) aptaujas dalībnieku atkritumus šķiro. Daļa dara to periodiski, savukārt daudzi (28%) šķiro ne visus, bet atsevišķus atkritumu veidus. Daļto atkritumu konteineros visbiežāk izvēlas nodot plastmasu, tās izstrādājumus un stiklu, arī papīru un kartonu, metālu. Daži šķiro tikai baterijas un noliegtu sadzīves tehniku, tāpat atsevišķi nodala organiskos atkritumus, ko liek kompostā. 6,4% respondentu atkritumus

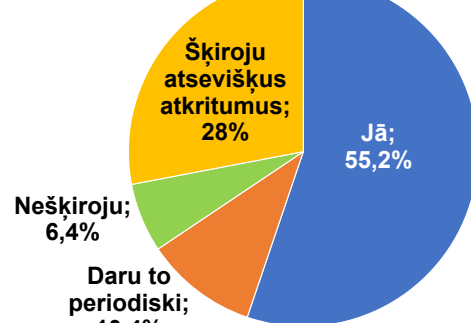
vispār nešķiro. No viņiem 75% to nedara, jo trūkst iespēju šķirošanai, pārējie šādu aktivtāti neuzskata par vajadzīgu.

Runājot par stimuliem šķirot atkritumus, vairāk nekā puse respondentu (52,9%) uzskata, ka to veicinātu vairāk un ērtāk pieejami dažādu atkritumu šķirošanas konteineri, laukumi. 15,5% aptaujas dalībnieku norāda, ka būtu nepieciešams vairāk informācijas par šķirotu atkritumu pārstrādi, savukārt 14,2% skatījumā labs mudinājums būtu likums par atkritumu šķirošanas obligātumu.

Kādi atkritumi jūsu ikdienā rodas visvairāk?

Vai ikdienā šķirotat atkritumus?

Novērtē iespēju nodot tekstilu ekolaukumos

Uzņēmuma ZAAO izveidotajos 20 ekolaukumos iedzīvotāji bez maksas var nodot PET pudeles, papīru, kartonu, sadzīves metālu, skārda bundžas, sadzīves ķīmijas iepakojumus, noliegtu sadzīves tehniku, apavus, tāpat pudeļu, burku un logu stiklu un vēl daudz ko. Kopš pērnā septembra iedzīvotāji te var šķirot arī tekstilu (apģērbu un mājas tekstilu, piemēram, gultasveļu, segas, dvieļus, somas). Tā kā tas paredzēts nodošanai tālāk labdarībai, tekstilam jābūt lietošanai derīgam (tīram, nesaplēstam, sausam, bez smakām).

Limbažu ekolaukumā apmeklētājus sagaida laipnā pārzine Lana Spalviņa, kura labprāt parunājas ar katru un klientiem ieskaidro, ja šķirošanā kaut kas nav saprotams. Viņa vērtē, ka iedzīvotāji aktīvi izmanto ekolaukuma piedāvājumu. Tiesa, aukstajā gadalaikā un pandēmijā cilvēku plūsma pierimusi. Sakotnēji, kad tikko parādījās iespēja šķirot tekstilu, cilvēki nākuši ļoti daudz. Lielākoties iedzīvotāji saprot, kāds un kādā stāvoklī esošs tekstils tiek pieņemts. L. Spalviņa teic, ka daudzi iedzīvotāji atbrauc un, tā teikt, ievāc informāciju.

Laukuma pārzine ar gandarījumu novērojuši, ka uz laukumu nāk arī gados jauni cilvēki, turklāt ģimenes ar bērniem. – *Priecē, ka arī mazie visā iesaistās un jau tiek mācīti šķirot atkritumus.* – teic sarunbiedrē. Arī pati savu ģimeni par to izglītojusi. – *Dabā, kad ar ģimeni kaut kur ejam, atkritumu redzams daudz. To vispār ir pārāk daudz, tādēļ pozitīvi, ka šķirošana palīdz mums iet plašumā,* – atzīst limbažniece.

Limbažos laukumu regulāri izmanto arī vietējā iedzīvotāja Olga, kurai atkritumu šķirošana pat sagādā prieku. – *Arī, ja kaut kur braucot, pa ceļam redzu izmestus atkritumus, tos paceļu un izmetu paredzētajā vietā. Labie darbi, kas veļtiti dabā, nāks atpakaļ,* – viņa skaidro savu rīcību. Diemžēl pārstrādes tehnoloģijas Latvijā vēl nav tik attīstījušās, lai varētu pārstrādāt teju visu, kā tas notiekot, piemēram, Vācijā.

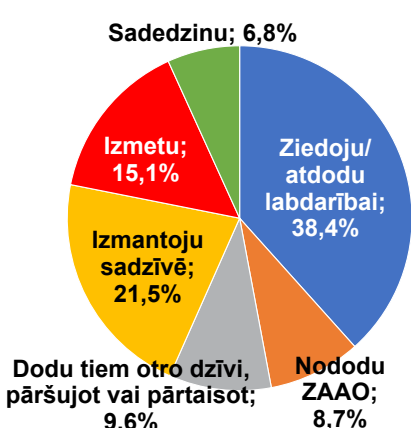
Salacgrīvas ekolaukuma pārzine Vilmā Liepiņa teic, ka šajā pērnā septembra iedzīvotāji te var šķirot arī tekstilu (apģērbu un mājas tekstilu, piemēram, gultasveļu, segas, dvieļus, somas). Tā kā tas paredzēts nodošanai tālāk labdarībai, tekstilam jābūt lietošanai derīgam (tīram, nesaplēstam, sausam, bez smakām).

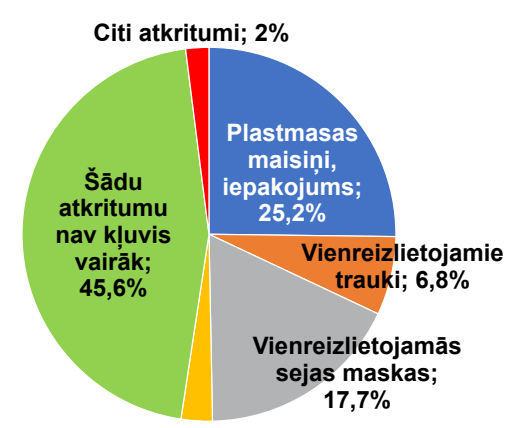
ZAAO Limbažu ekolaukuma pārzine Lana Spalviņa novērojuši, ka iedzīvotāji labprāt un aktīvi izmanto iespēju šķirot tekstilu

līdz daudzi, reizumis pat 30 cilvēku dienā. Iedzīvotāji visvairāk nodot tieši mēbeles, jo Salacgrīvas novada iedzīvotājiem šis pakalpojums ir bez maksas. Pērn tās vestas īpaši daudz. Tāpat ekolaukumā daudzi nodod plastmasas izstrādājumus, kartonu, papīru, stiklu. Tekstila konteiners gan Salacgrīvā pildīties salīdzinoši lēni. V. Liepiņa spriež, ka, iespējams, cilvēki vēl nav ap-

Ko iesākat ar nevajadzīgiem apģērbiem un citiem tekstilizstrādājumiem?

Kādi vienreizlietojamie atkritumi saistībā ar Covid-19 pandēmiju jūsu ikdienā palielinājušies?

7,1% kā motivatoru šķirot min lielāku maksu par nešķirotajiem atkritumiem. 10,3% respondentu norāda citas iespējas, kā mudināt to darīt, piemēram, citu šķirotāju pieredzes stāsti. Tāpat palīdzētu regulāra informācija par šķirošanas lietderību, apelācija pie rūpēm par dabu, vidi, ekoloģiju. Citam vajadzīgs radīt pārliecību, ka tas būs ieguvums ekonomikai un videi. Aptaujātie arī norāda, ka lauku teritorijās aktivtāti šķirot mudinātu daļto atkritumu konteineri savā mājā vai tuvumā, lai nebūtu sašķirotais jāved vai jānes tālu uz šķirošanas vietām. Respondentus stimulētu precīza informācija, kādas lietas konkrēti iespējams šķirot, piemēram, plastmasas iepakojuma veidus, tāpat iespējami atvieglota šķirošana. Vēl kāds norāda, ka šķirotu, ja viņa radītos atkritumus izvestu bez maksas.

Uz jautājumu, kur iegūst informāciju par atkritumu šķirošanas iespējām, aptaujas dalībnieki kā galveno (36,5% gadījumos) ziņāšanu avotu min informatīvās kampaņas un reklāmas. Daudzi (28,9%) informāciju atrod pašī, bet 28,3% to smeļas medijos. Tikai 6,3% par atkritumu šķirošanu uzzina no radiem, draugiem, kaimiņiem.

Aptaujas dalībnieki, komentējot, kādu vienreizlietojamo atkritumu viņu ikdienā kļuvis vairāk, min kartona iepakojuma kastes, kas rodas, jo daudzas preces pandēmijas apstākļos tiek pasūtītas internetā. Kāds arī novērojis, ka dažādas vienreizlietojamās dziras daudz izmestas tieši dabā. Vēl kādam šādu atkritumu pat kļuvis mazāk, jo ikdienā vairāk atrodas mājās un, piemēram, vienreizlietojamus traukus un galda piederumus tādēļ vairs neizmanto.

Jāmeklē risinājumi norokamo atkritumu apjoma samazināšanai

SIA ZAAO šķirotu atkritumu savākšanas daļas vadītāja Ginta Gailuma

Uzņēmuma ZAAO atkritumu apsaimniekošanas organizācija SIA ZAAO darbojas 27 novadu, tai skaitā mūspuses pašvaldību, teritorijās. Uzņēmuma šķirotu atkritumu savākšanas daļas vadītāja Ginta Gailuma informē, ka 2020. gada laikā ZAAO savāca apmēram 28 000 t sadzīves atkritumu un vairāk nekā 7000 t daļoti vāktā iepakojuma (no plastmasas, papīra, kartona, stikla, metāla frakcijām) – tas ir aptuveni 79% sadzīves atkritumu un 21% atsevišķu pārstrādājumu materiālu no iedzīvotājiem un juridiskām personām. Pērn no visiem dalītajiem atkritumiem 62% savākti no iedzīvotājiem, 38% – no juridiskajām personām. Sarunbiedrē norāda, ka tas bija pirmais gads, kad iedzīvotāju sašķirotā bijis vairāk. Par šo atkritumu nodošanu atsevišķai pārstrādei ZAAO noslēgts līgums ar ražotāju atbīdības sistēmu AS *AJ Power Recycling*.

Interese par tekstiliju nodošanu

No pērnā septembra uzņēmums, sadarbojoties ar SIA *Eco Baltia Vide*, ekolaukumos sāka atsevišķi bez maksas vākt arī tekstilu (apģērbu, izņemot apakšveļu, zeķes, netīru, saplētu apģērbu) un mājas tekstilu (gultasveļu, dvieļus u.tml.). Noliegtu, bet veselu un tīru tekstilu iespējams nodot visos 20 ZAAO ekolaukumos (arī Alojā, Limbažos un Salacgrīvā), tāpat septiņos publiskos konteineros, kas izvietoti Cēsīs un Valmierā. Šķirotais tekstils pagaidām veido 0,22% no iepriekšminētajiem ZAAO apsaimniekotajiem atkritumiem. G. Gailuma atgādina, ka šķirošanai nododamajam tekstilam un apaviem (tos ekolaukumos bez maksas pieņem jau divus gadus) jāatbilst noteiktām prasībām, jo to tālāk izmanto gan pārstrādei, gan labdarībai. Apmēram pādsmit procentu nonāk atkārtotā izmantošanā tepat Latvijā, bet lielāko daļu *Eco Baltia Vide* sūta labdarībai uz t.s. jaunattīstības valstīm. Tekstila šķirošanas aktivtāti kā eksperimentu valstī aizpērn sāka ZAAO partneris sadarbībā ar AS *Latvijas Zaisa punkts*, kas bija aplēsis, ka no visiem Latvijas poligonos

Problēma – NAIK, auto riepas un stikla šķiedra

Uzņēmuma ZAAO atkritumu apsaimniekošanas poligonā *Daibe* ik gadu tiek noglabāti vidēji līdz 20 000 t sadzīves atkritumu, ko nav iespējams nodot pārstrādei. ES dalībvalstīm jāpasniedz noteikti mērķi atkritumu apsaimniekošanas nozarē. Tām līdz 2035. gadam jānodrošina, ka poligonos apglabāto sadzīves atkritumu īpatsvars būs samazinājies vismaz līdz 10% no kopējā sadzīves atkritumu daudzuma. ZAAO pārstāve G. Gailuma norāda, ka tas būs lielākais izaicinājums ne tikai uzņēmumam, bet visā Latvijas mērogā. Saskaņā ar 2035. gada mērķi vidēji valstī būtu jāaprok 5–7 reizes mazāk atkri-

tumu. Sarunbiedrē vērtē, ka lielākās problēmas rada trīs atkritumu veidi – NAIK jeb RDF (no atkritumiem iegūtais kurināmais) derīgie atkritumi, transportlīdzekļu riepas un stikla šķiedra un tās izstrādājumi, kuru uzglabāšanai vajag ļoti daudz vietas un tas kavētu iekļaušanos minētajos 10%. Jāpiemin, ka Latvijā ir tikai viens t.s. skurstenis, kurā dedzina atkritumus jeb NAIK. Tas atrodas Brocēnos – uzņēmums SIA *Schwenk Latvija* izmanto NAIK enerģiju savas produkcijas (būvmateriālu) ražošanas procesos. ZAAO neizskata iespēju sūtiņ nepār-

strādājamos atkritumus uz Brocēniem, jo ceļš ir tāls un tas izmaksātu pārāk dārgi. Bez tam *Schwenk Latvija* atlausts dedzināt tikai noteiktu apjomu. Visiem atkritumu apsaimniekotājiem šo kvotu nepietiek. – *Turklāt atkritumi jāpasargāto atbīdīto Brocēnu katla prasībām, piemēram, smalcināšana, noteiktis mitruma līmenis, nedrīkst būt piemaisījumi, hloru saturošu atkritumu un tamlīdzīgi. Ne visiem ir tādas tehnoloģijas, lai nosacījumus izpildītu,* – stāsta G. Gailuma. Lai veicinātu atkritumu saimniecības attīstību, ZAAO kopā ar Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru, Valmieras biznesa inkubatoru un citiem partneriem piedāvā ideju hakatonu *DaibeZero*, lai aicinātu zinātniekus, uzņēmējus, vides entuziastus izstrādāt idejas, meklēt risinājumus, ko darīt ar trim lielākajām nepārstrādājamo atkritumu grupām – NAIK, auto riepas un stikla šķiedru. Hakatona balvu fonds ir 10 000 eiro.

Daudzi polimēri nepārstrādājami

Runājot par iepakojuma šķirošanu, ZAAO pārstāve ir gandarīta, ka iedzīvotāji ar katru gadu kļūst zinošāki, apzinīgāki un at-

kritumus šķiro. Tiesa, ne visi iepakojumi, ko iedzīvotāji sašķirotuši, ir pārstrādājami. G. Gailuma gan norāda, ka par to iedzīvotājiem nav jārūpējas, šie risinājumi jāmeklē valstiskā līmenī. Ir jāatrod veids, kā tomēr motivēt ražotājus izvēlēties pārstrādājamus iepakojumus, piemēram, HDPE vai LDPE, lai arī tie ir dārgāki. – *Iepakojumi, piemēram, maizes iepakojuma maisiņi ir dažādi, no tiem daļa pārstrādājama, daļa – nē. Ir apmēram 3000 polimēru veidu, bet Latvijā var pārstrādāt tikai 5 līdz 10 veidu, uz kuriem speciāli zējušās pārstrādes rūpnīcas. Katram ir atšķirīga kušanas temperatūra. Mans personīgais sapnis būtu, lai, piemēram, vienam iepakojumam tiktu izmantots viens polimēra veids vai arī visi saražotie iepakojuma veidi būtu pārstrādājami.* Valstī noteiktus plastmasas izstrādājumus pārstrādā AS *PET Baltija* un SIA *Nordic Plast*. G. Gailuma uzsver, ka ražotāju atbīdības sistēmām jāuzņemama lielāka loma un jāmeklē iespējas, kur var šos iepakojumus pārstrādāt, ja reiz izpildītas polimēru reģenerācijas normas. Pretējā gadījumā atkritumu operatori palikusi ķīlnieku lomā – polimēri savākti, sašķiroti, bet nav kur tos likt.

Paredzamas izmaiņas apsaimniekošanā

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija paredzēsi Latvijā esošo atkritumu apsaimniekošanas reģionu skaitu no 10 samazināt uz pieciem, lai tos veidotu spēcīgākus un veiksmīgāk īstenotu 2035. gada mērķi – noglabājamo atkritumu apjomu samazināt līdz 10% un mazāk. G. Gailuma vērtē, ka noglabājamā atkritumu daudzuma samazināšana būs liels izaicinājums turpmākajiem gadiem, kurā jāiesaistās visiem – no ražotāja līdz patērētājam, izdarot pareizās izvēles. Neapšaubāmi tās būs arī investīcijas un nepieciešamība piesaistīt papildu finansējumu.

Jāpiemin, ka šajā gadā iedzīvotājiem un uzņēmumiem paaugstināta maksa par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu. Tas saistīts ar grozījumiem Dabas resursu nodokļa likumā, kas paredz, ka turpmākos gados pakāpeniski tiks palielināta dabas resursu nodokļa likme, kas attiecīgi arī ietekmē atkritumu apsaimniekošanas kopējo maksu – mūsu reģiona pašvaldībās tā pieaugs aptuveni par 5%. *ZAAO publicitātes foto*

Labās ieceres ne vienmēr izdodas realizēt

Uzņēmums ZAAO sadarbībā ar pašvaldību pārstāvjiem piedāvā iedzīvotājiem iespēju šķirot atkritumus arī īpaši izveidotos punktos ne vien pilsētās, bet arī mazākās apdzīvotās vietās. No mūspuses visvairāk tādu ir Limbažu novada pašvaldības teritorijā – 51. Kopumā mūspuses novados un Lēdurgas pagastā ir 117 šādu daļto atkritumu šķirošanas punktu (gan pie daudzdzīvokļu mājām, gan publiski pieejamā). Tiesa, ne vienmēr iedzīvotāji tajos izmet to, ko drīkst. ZAAO pārstāve Ginta Gailuma skaidro, ka bieži šķirotu atkritumu vietās nonāk arī sadzīves atkritumi. Viņa zina sacīt, ka Pāles un Viļķenes pagastā šāda iedzīvotāju nepazīnīgā rīcība ir liela problēma. Savukārt pirms dažiem gadiem šī iemesla dēļ Vidrižu un pērn Liepupes pagastā šos punktus pat nācās likvidēt.

Liepupes pagasta pārvaldes vadītāja Ilze Ozoliņa stāsta, ka likvidētajā šķirošanas punktā (ZAAO to uzstādīja aizpērn) varēja daļoti izmest papīru, plastmasu, metālu un stiklu. Diemžēl iedzīvotāji (gan vietējie, gan no citurienes atbraukušie) abos konteineros metuši sadzīves atkritumus, pērnās lapas un visu ko citu. Rezultātā radās antisantitārī apstākļi. Pārvaldniece atklāj, ka kārtības ieviešanai izvietotas novērošanas kameras, bet tās diem-

žēl nedeja cerēto rezultātu. – *Pat ja noķērām vainīgos, uzradās jauni. Tā kā atkritumus veda arī no plašākas apkārtnes, tad atbraukšos nevarējām paūt. Un, ja automašīnas numurzīmes nav kamerā identificējama, tad neko nevar izdarīt.* Savulaik šķirotu atkritumu vākšanu nācies pārtraukt arī Tūjā.

Liepupes pagastā šobrīd ir septiņas daļto atkritumu šķirošanas vietas. Arī tajās cilvēku apzinīgums izpaūžas dažādi, bijis pat tā, ka kāds mērķtiecīgi centies bojāt tur uzstādītās novērošanas kameras. – *Tomēr ja iedzīvotāju grupa uz kādas ielas vai apdzīvotā vietā vēlas šķirošanas iespēju, var vērsties pie mums pašvaldībā. Tikai tadā gadījumā mēs aicināsim pašus arī uzmanīt šos konteinerus. Tas ļoti labi strādā – tur, kur paši cilvēki pieska-ta, ir kārtība,* – teic I. Ozoliņa.

Par daļto atkritumu punkta izveidi attiecīgā pašvaldībā slēdz līgumu ar ZAAO. Liepupes pagasta pārvaldes vadītāja atgādina, ka gadījumā, ja iedzīvotāji ievērojuši šķirotu atkritumu nosacījumus, pašvaldībai par konteineru tukšošanu nav jāmaksā. Savukārt, ja iedzīvotāji nav bijuši apzinīgi, pašvaldībai jāgādā par sadzīves atkritumu izvešanas apmaksāšanu. Taču jāpatur prātā, ka tā ir nodokļu maksātāju nauda.

Sagatavoja **Līga LIEPIŅA**

MAF
Mediju atbalsta fonds

Mediju atbalsta fonda ieguldījums no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.
Par pielikuma «Tuvplānā» saturu atbild projekta īstenotāja – SIA «Izdēvniecība Auseklis».
Pielikuma redaktore Regina Tamane